

Magnus Håkonsson Lagabøtes kirkelige lovgivning, utgitt ved Bjørg Dale Spørck,
Espen Karlsen og Magnus Rindal, NB kilder nr. 16:3, Nasjonalbiblioteket, Oslo
2024

Digital versjon, Nasjonalbiblioteket, Oslo 2024

Oppdatert: 05.07.2024

\tall\ : sideskift i handskriftet
#: nytt kapitel i handskriftet
/: linjeskift i handskriftet
{...}: manglende tekst
tekst. tilføyning
~~tekst~~: eliminering

SÆTTARGJERDA I TØNSBERG I 1277

Tekstkritisk utgåve etter GKS 1154 fol., 77v–81r

\77v\ #468 Coposicio

I nafne fodhur *ok sonar*/ oc heilags anda Amen At san/leiker nalignra luta gifue *ok eilif*/ligha fulkomít minne liðna/ luta þat se ollum monnum kunnykt/ verandum *ok uider komandum* at nyli/gha medan akiæro emni hafde/ upp runnit millum agiætz *ok uirdu*/ligs herra Magnusar [með gudz/ miskunn noregs konungs *ok uirduligs*/ fodur Jons með samre miskun/ er *kibiskups* i Nidarósi ifuir þy at herra/ *erkibiskup* sagdhe at nakor mall/ þau sem loghligha høyrðhu til/ heilagrar kirkiu umdømis. profua/duzst oc dømduzst firir leikmanna/ dome alt til dags magnusar konungs/ af fornre siduæino nakot so/ þolin mødhe at fordaz haska/ sunder þykkis *ok fridar brigdis*/ So *ok* [hit sama i þui at vndan dratter/ hafde mykill veitter verit verndar/ brefwm kirkiu hans latlegga so synist/ firir vanrøktar sakir *ok einkannligha*/ frelsis brefue magnusar ellings sonar/ noregs konungs sem sagdizst i þeim/ luta brefsins allra hellzt er seghir/ at þesse same magnus heet sek *ok*/ rike sitt hinum helgha Olafue konunge/ oc til merkis at han gerdist vndir maðr/ hins helgha Olafs konungs *ok baud*/ hann at offra kronu sina hinum helga/ Olafue konunge i Nidaróss kirkiu eftir/ frá fall sitt *ok* allra þeirra er eftir hann/ koma till rikis So oc at af var/ dreghit [einne skipan landzins vm/ þenna magnus gorfre letligha er/ synir noregs konunga kiosaz sculu/ *ok* i kosningenum *erkibiskups* [*ok biskupa millum*/ annnara þeirra er kiosa sculu fa fyr/sta raustir *ok* mestar hueria alla lute/ før sagda er herra *erkibiskup* beiddiz/ af halfuo sinnar ahyggiu so sem/ truir forhyggiu maðr brudar cristz/ at herra konungrin skilde hedan i fra/ leggja til nyttiar *ok* nytsemdar/ heilagri kirkiu #469 En til at swara þessum \78r\ greinum *ok* mote beidzlu *erkibiskups*/ sagde herra konungr magnus sek hafua/ nogligha skynsemdar ef hann skilde/ þretta ifuir þessum lutum firir rettum/ domara *ok* allra helzt mote kos/ninge giof *ok* offran kronunnar af/ huerium lutum ef vardla ma eda/ aldri ma profuazst nidross kirki/a at hafua *ok* þat mette synast/ nyr hatt

krofuunnar er þat kraf/dizst af honum sem ey var hér til freistat/ ne uant Nu
 skoðaðe herra erkibiskup/ af einne halfuo sek ey megga/ ifuir dōma [þessa lute
 vtan grun/sem samuitzsku ok af annare half/uo sa han ef hann hiefe kiæro/ ifuir
 þessa munde [rugll ok mykit/ sunderþykke upp kuekiaz millum/ rikissens ok
 kirkiunnar meinsamlegt/ margra salum ok likamum allra helzt/ með þui at ey at
 eins i vænium af/takandum mote folkino heldir/ iafnuæll i oðrum lutum mote
 [sialfuum/ konunginum ok alz mette rikissens/ synist gort vera ok þui at herra
 erkibiskup/ uilde frid ok samþykke sneri hann till/ milleiks ok goduilia [herra
 magnus/ konungs huern er hann hafde oftliga/ [ok openbarligha teet ok veit so/
 kirkiunne sem rikino biodande at/ þeir skildo sva ollum þessum malum/ millum
 siin skipta at þat uære til/ æro gudhi almattighum ok kirkiunne/ til meire
 nytsemdar sialfra þeirra salum ok alz folks [þeim i hender fen/gins till [giafuo ok
 til gipto En/ virduliger herra konungrin [a fyster/ uarnar godgirndar er hann
 hefuir/ haft til allra sōmiligra luta oc/ allra helzt til heilagrar [nidaross kirkiu/ ok
 synt er at hann hefuir viliande/ hona vera prydda ok sem fridar elskare/ ok faghare
 retlætis meira frelse/ oc verndar breffuum a sinum doghum/ eptir margar
 vidirtolur hafdar/ af huartueggia þeirra halfuo gerde/ han vinattosamligha
 samsætt uid/ herra erkibiskup með raad ok samþykt biskupa/ lendra manna ok
 korsbrōdra i nidarōsi/ ok korsbrōdra annara biskups stola/ þeirra sem i noreghi
 ero a laurencij/ messu aftan i kirkiu berfōtta brōdra i/ tunsberghi þa er lidnir varo
 fra/ burd vars herra [iesu cristi m vettra/ cc lxx ok vij vetr a þenna haat at/
 virduliger herra erkibiskupinn firir godu fri/darins ok meire nytsemd kirkiunnar/
 ok salo hiolp ok heilso gaf upp firir/ sek efuinligha #470 með rade ok samþykt/
 krosbrōdra sinna vndir nafne/ nidarōss kirkiu firir sik ok sina logliga/ eftir
 komanda alt vald ok tilkall/ ef hann hefde nakot eder haft met/te [i fir sogdum
 kosninge undir giof/ eder offran kronunnar swa i tilkalle/ sem i eighu sakir þes
 verndar breffs/ sem ader er vm talat eder annara/ breffua [eder loghmals þar vm
 \78v\ edr með huerium hætte er syndiz honum/ til hōyra ok ollum oðrum
 rettindom/ iafnan oskaddum þeim sem til hōyra kirkiunnar oc i landz loghum ero
 oc/ oðrum verndar breffuum kirkiunnar æ medan/ nakurr ma ok skal [eftir koma
 með/ loghligre erfd þa er erkibiskup oc/ biskupar medall annara gofwgra/ ok
 skynsamra manna rikissens þeirra/ sem kiosa sculu fa firstu ok mesta/ raustir i
 kosningenum at eins vitan/de eftir sinum samuizskum at þeir sculu/ retligha
 starfua i kosninge þessum/ þess sem þeir dōma nytsamligan vera i/ rikino ok þeim
 sem rikit byggia

En herra konungrin gaf upp firir sek/ ok sina erfuingia ok eftir komandi alt/ vald
 ok til kall ef han hefde nakut/ haft hér til at hōyra edr profua/ eder orskurd veita
 þeirra mala sem/ til kirkiunnar hōyra firbiodande fastli/ga ollum syslu monnum

ok logh monnum/ konunganna swa ner sem fiarre *sva verandum sem vider komandum vm* alt/ rikit at þeir dyruizt ey þess at/ dōma um þessor maall ne luti/ sek nakurs kyns i þau af fyrn/sku nakorar vænio er konunganne/ hafua haft eda synizt haft/ hafua førmeir helder sculu þess/kyns mall um kirkiunnar domara/ frialsligha skipazt ok skyrazt hæ/dan i fra *sva sem þessor ero* Oll/ klerka moll þa er þeir þretta/ millum siin eder þeir sökiaz af/ leikmonnum vm [hiunscaps band/ ok huersu huerr er logligha giætin/ vm kirrkna frelse vm tiundir/ heit ok skipan er menn gera a sidasta/ doghum fire sall sina allra helzt/ er þeir gifua kirrkium ok helghum/ stadum eder klaustrum vernd pelagri/ma þeirra sem vitia stadar hins helga/ Olafs ok annara biskups stola i no/reghe ok þeirra maall So hit sa/ma kirrkna eigna vm banz verk/ ok meinsøre vm oker ok þar sem/ seldir ero andligir lutir eder kōyp/tir vm villu ok vantru vm frillu/ lifue hordoma frendsemis #471 spell/ ok onnur mall þuilik þau sem till/ kirrkiumna horfua ok hennar retti/ oskaddum iafnan konungsins rettindum/ i þeim malum hueruetna sem af væll/ profuade væniu eda af landzloghum/ a konunge gialdaz fear sekt So/ iattade ok herra konungin [a nyaleik/ ok baud fastligha at gōyma at/ iafnan se erkibiskupi [ok biskupum sialflofuat/ at gifua ok skipa sōmiligha/ lerda menn So ok i þeim capellum sem/ konungar hafua latit gera eda sinar/ eighnir till gifuit sem i odrum kirrkium/ sins biskups rikis vtan þeirra ok annara/ leikmanna samþykt eder presentan/ Swa iattade han ok at ekki afl/ ok engi matter ok enkte vald konungs/ eda [annars veralligs hofdhings \79r\ lutist i kosningenum biskupa eda abota/ nidaross rikis heller skipiz so firir/ er þeir [til huerfua er kosningrin hōyrir/ dōma nytsamligan vera at uitzsku ok/ sidferde þeirri kirrkium er sina forstiora/ hefuir mist sculu þeir ok bodha/ giorfuan kosning ader en [samþykt/ se stadfest þa er um korsbrōder þeirrar kirrkium vm viderkōmiligt/ sendibod ok sannlegt nema herra/ konungin se [ner eda a vægh vm/ [huern hin scall fara til ok verdha/ stadfester at þa swa sem sider er til/ presenti hann sialfuan sek konunginum/ So iattade hann ok at biskupar abotar/ eder klerkar se ekki skyldughir til/ at fara i leidangers ferd með konunge/ ne til þess nakot vetta leggja af/ sino nema logliga so mykill/ naudsyn se til at þat lofuizt af/ biskupi ok vitrastum klerkum þess biskups/ dōmis So iattade hann ok a nya/ leik at ey lofuiz konunginum vm at/ skipta til skada kirrkna eda kler/ka landz logh samþykt ok ritad/ [ok fear pinur huert sem þat er i klerkum/ eder leikmonnum mote fornre/ vænio. So iattade hann oc at/ lofuat se erkibiskupi ok hans eftir komandum/ at kaupa fugla geirfugla/ grauale ok gashauka *sua sem her til/ hefuir gōymt verit af hans for/monnum* #472 So iattade hann ok veitte/ at konungar sculu fulkompligha/ vera i tiundar gerdum af iordum sinum/ ok bōum eftir gudz loghum Swa/ iattade han ok xxx lesta miolls/ sculu sendaz til islandz af erkibiskups/ halfuo þeghar erkibiskupi synizst ok/ allra helzt i

þeim tímum sem aranger/ landzins ma bera sa þo at fire/ þetta scall ey þui helder neittaz/ honum at flytia adra lute Svo/ iattade hann oc erkibiskupi landaura af/ einu skipe a hueriu are þui sem/ kemer [af islande til hans biskups dōmis/ so sem bref hans vattar Svo iattade/ hann oc a nyaleik ok baud alla/ pelagrina vitiande stad hins helgha/ Olafs konungs ok annara biskups stola/ i noreghi firir [salobotar sakir/ so wtlenzka menn sem inilenzka/ huert sem er i landeno fridir eda ofri/dhir at þeir sculu oruggligha/ i godum fride heiman fara oc/ heim nema nakur þeirra [eda fleiri/ synist vera niosnar menn ok verdha/ þeir tæknir fire þat til profuanar/ þa sculu þeir pinaz með þeirri pi/nu sem til hōyrir vm kirkiunnar domara/ eftir sinne misgerd ok til lydne kirkiunnar/ domara sculu þeir ok naudgaz/ ef naudsyn er till vm herra konung/ eda hans syslumenn eda vmbodzmenn/ Nu en ifuir þetta viliande herra/ konungrin heilagha nidarōsskirkiu með/ meirum godgirndum søma a sinum/ doghum en [her til hefuir hon haft \79v\ ueitte han herra erkibiskupi ok hans eftirkomondum eilif/ligha fire sek ok sina erfuingia hun/drat manna vera frialsa ok lutlausa/ af [leidangrsferdum konunganna kalla/num ok skipdrattum ok einkannligha af/ leidangers gerd so at þeir sem skutil/sveinar ero sculu vera lutlauser af/ þessum lutum með þeim hætte sem konungs/ menn varo ader vanir at vera at þeir/ hafdu i tima þessara settargerdar/ með tveimer monnum odrum þeim sem þeir/ vilia helzt til kiosa af sino hyske/ En allir adrir glædiz þesso frialse/ með odrum manne So iattade hann með/ sama hætte huerium [biskups stole i noregi/ Osloar biskupi [Bergwinar biskupi Staf/wangers biskupi ok Hamars biskupi xl manna/ nema letligha herra konunginum erkibiskupi/ ok ollum odrum biskupum syndizst odruiis/ tilfelliigt vera firir sakir almenni/ligrar naudsyniar eder verndar rikissins/ at lidinne þessare naudsyn ok vernd/ #473 glædizst þeghar þessir allir men/ þui frelse swa biskupa sem erkibiskupa sem/ þeir hofdu ader So hit sama/ iattade han huerium einum lerdum manni/ þessara biskups stola huert sem þeir ero i/ hærade eda kaupstodum at þeir/ sculu frialser vera af leidangri með/ odrum ij monnum af sino hyske ok ein/ af hans [tionustu monnum þeim sem hann/ helder ser nytsamlighan scal frials/ vera af hans [leidangers ferdum So/ iattade han oc at ef þesser hundrat/ manna verda rangsattir sinn i millum/ i hans garde verande eda a skipe hans með/ odrum twemer eda i hans fylgd þa/ sculu þeir standa a dome herra erkibiskups/ ok bōta eftir þui sem honum synizst/ ok misgerd þeirra er till ok sekt eftir/ landzloghum skyldugh scall till/ hans hōyra [fire þeirra misgerdir [i/ þessum atburdum nema their weita sin a millum æder odrum daudha that sem gud late æigi werda ædha limalath i huerium atburdum er þeir hōyra með/ sæktinne till herra konungs doms eda/ hans syslu manna oskaddri i þessum/ atburd vider kōmiligri ifuirbot/ herra erkibiskupi firir sakir æro ok sōmdar/ nauistar hans En ef

þessir c manna/ misgera annars stadar en nu er sagt/ þa ma sa er misgort er vider
ko/ma honum til doms huert sem hann vill/ helder till konungs eda herra
erkibiskups/ ok sæktarinnar firir þuilika lute scall/ helmingr høyra till konunge ok
helmingr/ til herra erkibiskupi So iattade hann ok^{at} vndir/ firbode af seer eder
sinum eftirkomondum/ elligar af þeirra systlumonnum [eder leens/monnum
gorfua eder gerandum fire/ kaupum salu eder odrum lutum þeim sem/ flytiaz af
stad til annars stadar/ þa sculu eigi skiliaz vndir þat/ biskupar eda klerkar eda
þeirra leikmenn/ einkanligha staddir i þeirra ærandum/ vtan erkibiskups ok
biskupa samþykt [ææ/ medan dwalin eftir leitan biskupa/ gerir eigi i þessum
lutum vada eder [open/barligha skadha rikeno #474 edha/ almenniligri naudsyn
So iattade \8or\ han ok at sialflofuat se erkibiskupi at/ hafua til sylfuer slatto ein
man/ eptir þui sem bref hans [þar vm gort uattar/ [Eftir þui var þa samþykt vm/
tiundar gerdir um allan noregh vtan/ hamars biskups dømis romarike ok/ solløyar
at menn sculu þessa tiund/ gera openbarligha oskerda Af/ garda leighum
ollgognum mylnum/ ok badstufuum braudofnum næti/tium ok notum so at sa sem
[byggir þes/sa lute greidr tiund oskerda af/ leighum En hin er leighir ser
fram/leidis til afla take first af þat alt/ er han legger til kostar ok tiunde sidan/ [af
afla sinum En af skipleighum/ gerist með þeima hætte at sidan skipit/ er fulgort ok
sægl ok reide er till/ fengin i firstu ferd gerist tiund af ij/ lutum leighunnar ok
iampnan sidan en/ þridiunger ligge til vmbota [skipe/ ok reidha Af buleighum
ollum gerist/ tiund fim pæningar vegnir af leigu/ku huerre so at sa sem tæker
leighuna/ greide af þessa v peninga þar i/ sokn er bygt er ellighar hans vm/bodz
maðr En ef þeirra er huarke/ till greide hin er leighir ok falle/ swa mykit nider af
leighunne [fir/ þeim sem a. En oster stande fir viderelde/ sem ader af þeirri miolk
allre er verdher/ freadaghin firir ions messo En af/ þui bue sem menn hafua ser til
nyttia/ swa at þeir byggia ey [greidhi/ ost af eins dags miolk [allre firir/ tiund af
miolk oc leighu en sa/ scall vera freadaghin nestr fire/ [ions messo gerist oster af
viderelde/ So scall oc geraz ullar tiund af/ þeim saudum ollum sem fódaz i eyum/
ute ok af aldene ollu storu ok sma/ scall tiund gerast þessar tiundir sculu/ gerast
ok greidast sem i vanda hafua/ verit ok her fylgia Af sade ollu/ rough ok hueite
hampe ok line/ næpum ok ærtrum ok skreidar tiund/ #475 so at skipstiornar
menn se allir/ skyldughir [at greida af skreidar/ tiund alla af sinum lutum ok
skode/ ok akte at swa greide skiparar/ allir fulkomligha sem lutum skips/ ok
skipara geignir sua at huarke/ tiundena skerde konungs skreid land/uordur ne
leidangers gerd ne nako/rar adrar skuldir eptir þui sem/ þeir vilia eide sinum eptir
halda/ at þessir luter lukiz før en tiundin/ ok haghe swa till at þeim kome/ till
nyttia sem taka sculu af gudz/ halfuo scall tiundar skreid herra/ erkibiskups fylgia
iafnan hialle oc/ swa marghir fyskar hueriu kau/pe ok afgreizlu sem logh vatta/ Af

[veide scapp ollum scall tiund/ gerast ok af salte ok kuernberghi/ ok af kaupøyre ok alzskonar/ vinnu afla ok smidar af tia/ru scall geraz xx huer askir \80v\ ok af iarne xx huert pund eftir/ rettri till tolu Nu ef nakur/ efwan kann til koma ifuir nakorum/ lut þessara greina sem i þessare/ settargerð ero þa sculu tveir menn/ kiosaz til wtskyringar þes ein/ af herra konungenum ok annar erkibiskupi/ eda hans eftirkomandum En ef þessir/ gita ey samþykkt millum siin þa/ sculu þeir hafua [fult uald/ ok frialst at kiosa till þridia mann/ með seer ok scall þat standa sem af/ þeim æf ollum eda þeirra tveimer ver/der wtskyrt ok vm samt En ❖/ þessa vinattusamligha samsætt ger/du þessir somu herrar gofwglicher/ herra Magnus konungr ok virduligher/ fadir Jon erkibiskup neruerandum virdu/lighum fedrum herra andresi biskupi af/ oslo herra arna biskupi af stawangri oc/ þessum barunum rikissens herra ellin/ge herra biarna ellings syne herra/ þore biskups syne herra auduni hugh/leiks syni herra vigleike audunnar syni/ ok korsbrødrum i nidarose [fulkompnum/ umbodz monnum nidaros capituli herra/ sigwate herra ellinge herra þorfinne/ herra audunne ok odrum vitrum monnum oc/ skynsamum herra konungsins ok korsbrødra/ annara capitulorum þeirra er sworu at/ þesse settargerð skilde haldaz oc eilif/ligha stadfesto hafua firbiodande i/ þessare settargerð alt mote kast #476 swi/ka flerdar ok einkanligha skipan/ eptir sama nampne ollum breffuum millum/ [þeirra ok þeirra firirmanna her til hofnum ok/ fengnum vm þessa vpgefna lute oc/ ollum odrum pafualighum verndarbreffuum/ fengnum ok ollu odru fulþinge guds/ lagha ok manna hueria lute er þessor/ settar gerð ok endrlich samþykkt megghi/ talmazst eda með nakorum hætte at/ riptazst En þessi hattr uar eidstafs/ þeirra er sworu af halfuo herra konungsins/ ok baruna rikissens þes legger ek/ hand a bok ok þui skyter ek til gudz/ at alla þa lute er min herra magnus/ konung hefuir iattat heilagri kirkiu ok i/ þessare settargerð ero nempdir scall min/ herra magnus konungr halda ok allir hans/ eftirkomendr eilifligha eftir sliku vite oc/ skynsemd sem gud gifuיר mer ok haldaz/ lata oc till styrkia at haldiz kirkiunne/ til handa eftir minum matt ok megni/ suer ek þenna eid upp a sall mins herra/ magnus konungns ok allra hans eftir komanda/ i mina sall ok alla mina eftir komanda/ swa hialpe mer gud ok [þessor helgha/ gudzspiold En þesse var [hatter eid/stafs þeirra er suorur af halfuo/ herra erkibiskups ok vmbodz manna capitulorum/ þes legger ek hand a bok oc þui/ skyter ek til gudz at alla þa luti er/ nu ero upp iattadir konungdomenum af/ kirkiunnar halfuo ok mins herra erkibiskupsins/ Jons ok annara biskupa ok i samsett þessare/ varo nempdir scall min herra Jon erkibiskup/ ok allir hans eftir komande ok þeirra ok ek \81r\ ok minir eftirkomendr halda eilifligha eftir/ sliku viti [ok skynsemd sem gud gifuיר/ mer ok haldaz lata ok til styrkia at hal/diz konungdomenum till handa eptir/ minum matt ok megni suer ek þenna/ eid up a sall mins herra

erkibiskupsins Jons/ [ok annara biskupa ok allra hans eftirkomanda ok þeirra/ i
mina sall ok allra minna eftirkomanda swa/ hialpe mer gud ok þessor helgha
gudz/spiold Oc til sanz vitnisburdar þes/sara luta setti herra konungrin [her fir/
sit #477 incigli ok herra Jon erkibiskup sit incig/le biskupar ok barunar ok capitula
sim/ insigle [firir þetta bref er gort var i/ tunsberghi ok þeim degi ok vættri sem/
før seghir a fiortanda are rikis/ herra Magnus konungs ok a x are biskupsdø/mis
herra Jons erkibiskups

Eit langt samandrag etter Gunnerus XA HA qv. 1, 15r–19v

\15r\ #477 *Thesse articuli standa j/ sættargerdenne Primo*

ath herre/ Erchebiskupinn með radhe oc samþykt/ korsbrødhra sinna vndir
namp/ne nidhroos kirkiu gaf wp fyrir sik/ æueligha oc sina eftirkomanda/ alt þat
wald oc akald er hann hafde/ æder hafua matte j kosnengom/ konunganna j
norighe vnder giof of/fran #478 koronanner ollum adrum rettin/dom iamfnan
oskaddom sem kirkiunni til/ høyra ok ero j landz laughum ok wern/dar brefuom
oc mædan nokor ma/ ok skal After koma með loghligri arf/ til konungins En ef
eighi fintz þann þa hafui erkibiskupr ok biskupar með annara/ gafugra ok
skynsamra manna rike/sens þeirra sem liota skulu fyrsta oc/ mesta raustir j
kosnengom þes/ sem þeir wita nytsamlighin wera/ rikino et cetera

\15v\ *Rex promisit ecclesie quod ipse et sui non/ tractent causas ecclesie*

En herra konungren/ gaf wp fyrir sik oc sina erfuingia oc/ eftir komanda
einlifligha alt wald/ oc tilkald ef hann hafuir nokott haft/ hér til høyra æder prófua
æder ors/kurd weita þeirra mala sem til kirkiunni/ høyra fyrirbiodande ollum
fastligha/ syslumonnum oc loghmonnum konunganna sua/ næri som fierri
wærandom oc wi/drkomandom vm alt rikit ath þeir/ dirfuitz eighi døma vm
nokor/ þau maal ne luti sik nokorskyns/ þau af fyrnsku nockra væniu er/
konungar e hafua haft æder synatz haf/ua haft fyrmeir heller skulu/ þeskyns maal
vm kirkiunnar domara/ frialsligha skipas oc skiras hæ/dhan i fra [Vm þessa maal
skal kirkiannar døma Sua som æro þesso oll/ clerka maal þa er þeir þreta sin/ j
mellom æder þeir søkiaz af leik/monnum Vm hionskap oc huarsu \16r\ huar er
geten loghligha Wm kirkiu/ frielse vm þiundar Wm heit Vm/ skipan er menn göra
a sidarsta da/ghum fyrir saal sina alra helzt en/ þeir gefua kirkium æder helghum/
stadhum æder klaustrum Wærnd pe/lagrima þeirra som witia stadh hins/ helgha
Olafs oc annara biskups stola/ j norighe oc þeirra maal Sua þat/ sama maal

kirkiunna eighna w^m/ bantzwerk W^m meinsuøri V^m oker/ oc þar sem sældir æro andalighi lutir/ æder kœyptir W^m villor æder wan/tru W^m frillolifnadh V^m hordoma/ oc frændsæmis spield ok annur maal/ þuilik þau sem til kirkiunnar hœyra ath/ hennar rætte *et cetera* oskaddom jempnan/ konungsens rettindom j þeim malom/ huaruætna þar sem af wælprofuadhe/ wæniu æder landz laghum a konunge/ gioldaz fyrir sælt *et cetera*

\16v\ *Quod episcopi conferant ecclesias et cetera*

Item iat/tadhe herra konungen oc bawdh fastli/gha ath gœymas ath jempnen se erci/biskupi ok biskupom lofuat ath gifua oc/ skipa sœmeligha lerda men sua j/ þeim capellum sem konungar hafua wp latit/ gœra æd *er* sina eghnir til gefuit sem j/ adhrum kirkiom ok capellum sins erchibiskupsri/ki vtan alla leighmanna samþycht æder/ presentan

Item quod rex se non intromittat de/ electione episcopi

Item iattadhe herra konungen ath/ einki wold konungs æder annara wæ/roldz hofdingia lutiz j kosning biskopa/ æder abota nidharoos erchebiskups ri/kis heldir skipitz #479 swo til er þeir sem/ kosningrinn hœyrer ath dœma nytsamli/ghan wæra aat vitzsku þeirre kirkiu er/ sin forstiora hefuir mist Sculu þeir/ oc biodha gorfuan kosning æder en/ stadfest see þeim konunge som þa ær v^m/ korsbrødhra þeirra kirkiu með wíderkœme/ligt/ \17r\ sendebodh nema konungen se nær æder/ a wegh þar er hin scal fara til oc wer/da stadfestr þa presenta hann sikh sielf/er konungenom *et cetera*

Quod episcopi et clerici non dabunt/ leidhang

Item jattadhe konungen ath/ biskupar abotar æder klerkar se ecki/ skyldoghi til ath fara j leidhangers/ ferd með konunge ne til þes nokot weita/ æder leggja af sino nema loglek sua/ mykill naudsyn se ath þat lofuatz/ af biskupe oc witrastom klerkom þes biskups/dœmes

Item quod rex non permutet leges in/ dampnum clericorum

Item ath enghi lofuatz/ konungenom/ vm at skipta til skadha kirkia æder/ clerka landzlogh samþycht oc ritat/ oc fear pinor huart som þat ær j cler/kom æder leikmonnum mote fornu wæ/niu [*prima statio pro archiepiscopo* Item ath lofuat se erkibiskupi oc hans/ eftirkomandum ath kaupa fughla geir/falka *et cetera* Item ath konunga skulu fulkomp/ligha fylghia j þiunda gerdum af \17v\ jordom oc boum sinom *et cetera* Item ath xxx/ lestir miols mughu sendas til yislandz/ æf erkibiskupi synætz *et cetera* Item ath erkibiskupr/ scal hafua landaura af eino skipi/ huario ari þui sem kommer af iislandi/ til hans biskupsdøme

Sequitur de pace pere/grinorum prerogatiua episcoporum et libertate/ clericorum

Item ath alli pelegrima vitiandi/ stadh heilagx Olafs konungx oc an/nara biskups stola j norighe fyrir sala bota/ sakir sua wtlentzsker menn som/ jnlendzskir huart som j landeno ær/ frider æder ofrider þo sculu þeir j/ godhom fridhi fara nema nokor/ þeira synætz væra niosnare oc/ prófuetz þat þa sculu þeir pinatz sem/ til hýrer vm kirkiunar domara/ eftir sinni misgerd *et cetera* ut in Item weit/ herra konungen herra erkibiskupi oc hans eftir ko/mandum æuiligha c manna vera/ frialsa af leidhans ferda konunganna/ *et cetera* ut in Item jattadhe herra \18r\ konungen með sama hette huarion biskupe/ Osloar Biorwini Stafuangers ok Ha/mars xl manna wæra frialsa *et cetera*/ nema herra konungenom erkibiskupi æder adrum/ biskupum synetz adhruwiis fallelikt/ vera sakar almenneligrá naudhsynir/ æder wern rikesens sua ath lydhni/ þeirra naudhsyn glædhes allir fyrirneþndir/ þui frialse *et cetera*

#480 *Quod clerici sint liberi a/ tributis*

Item iattadhe herra konungen huarion/ einom lerdom manne þessara biskups stola/ huart som þeir æro j hærådhe æder/ kaupstathom ath þeir sculu frialser/ vera af leidhangri með andrum ij monnum/ af sino hyski oc ein af hans þio/nosto monnum þeim sem hann seer nyt/samlighin wara scal friels wara/ af konungs leidhangers ferdum *et cetera*

De emenda seruorum archiepiscopi si delinquant/ ut in litera Item quod episcopi et clerici non inclu/duntur sub prohibicione regis ut in

Item vm/ þiunda gerdir

Item vm/ þiunda gerdir yfuir \18v\ ofuir alt norighe vtan Hamars biskups/ dōme Raumarike oc soolyar ath menn/ skulu þessa þiund göra af gadzleighum/ olgagnum mylnum badhstofuum bra/udh ofnom skogharleighum salt/ketlom nætium oc notom sua ath/ þann som byggir þessa luti gøre tiond o/skerda af leighonne En hin er lei/gir seer til afla taki fyrst af alt þat/ er hann legger til ok kostar oc þiunde/ sidhan af afla sinom En af skipleighum/ gøretz með þeim hætti ath sidhan ski/pit er fulgiort með sæghl ok adh/ru reidhe j fyrstu ferd gøretz/ þiund af þueimer lutum leighonnar/ oc jempnan sidhan æn þridhiungar/ leggis ok vmbotar reidha aa skipino/ Af hwsleighum ollum gøretz þiund/ v peninga weghnar Af leigho ku/ ok huario mal nytto kyrlaghi gøri \19r\ þann som tæker leighona v peninga/ weghna þar j sokn som bygdt ær/ En osta tiund gøretz fyrir widerældi/ af þeirra miolk som werder a fridaginn/ fyrir Jons messo En af þui bui sem/ menn hafua ser til nytto sua ath/ þe biggia eighi greidis ost af/ einni dagx miolk sem werder fria/daghinn nest fyrir Olafs woku fyrri/ En af annars daghx miolk alre/ er werder a friadagh fyrir Johannis gøretz/ ooster fyrir widerældi. Item scal gø/ratz þiund ollar af saudhum ollum/ oc af allo aldini storo ok sma et cetera/ Item af sadhe allu rugh oc hweiti/ hampi ok linj ertrom oc næpom/ skreidh oc siæll huall oc hakellin/ga lysi oc alskonar fiska tiund et cetera/ Item af weidhiskap ollum Af salte/ af quernberghi Af kaupøyri ok/ alskona vinnu afla oc smidar/ Af þiæru huar xx asker Af \19v\ Af jerne xxta huart pund Sequitur/ Ef nokon æfuan werder yfuir nock/rom luta þessa greina som j þes/so sættargerð æro þa scal til kiosa/ ein af konunge ok annar af erkibiskupi þat/ ath greina Oc ef þeim sæmer ey/ kiose til þann tridhia með sik oc þat/ scal standa som þeir allir æder þuei/mer þeira werder wtskyrt et cetera/ Deinde sequitur iuramentum pro utraque parte/ quod prima compositione perpetuo maneat et firmiter/ tenuatur

Eit svært kort samandrag etter AM 309 fol. 89r

þatt se ollum monnum kunnigt at þæssar skipanir ~~annir~~ gærdozt millum annara luta/ i tunsberghi þa er liðnir varo frá burð vars herra ihesu christi m vettra oc cc vettra oc lxx/ vettra millum rikisens oc heilagrar kirkiu um þau mall er høyra till hæilagrar kirkiu/ vmdømes oc tiunder gærdir Sua uar þa með rade ok samþykt a gort herra/ Magnus konungs oc uirdulegs herra Jons ærkibiskups oc annara biscupa baruna rikisens/ korsbrødra oc annara goðra manna er þa varo i nanð skipat oc statt um/ allan noregh at oll þessor mall skulu frialslega dømazt heðan af ok/ skipazt um biskupa eða þeirra vmboðz men sæm her fylgia oll klerka mall/ þau er þeir þrætta sin i millum eða søkiazt af leikmonnum um iunskap oc/ huorso huar er geten um kirkna frialse um tiunder gærdir oc hæit um ski/pan er menn gera i sidastom daghum sinum fyrir sall sina allra hællzt er þeir gefa/ kirkium ok helghom monnum eða klaustrum um uærnd pelagrima þeirra sæm ui/thia staðar hins helga olafs konungs oc annara biskups stola i noreghe oc þeirra/ mall Sua hitt sama um mall kirkna æigna um banzuerk oc meinsø/re um oker oc þer sæm selldir ero andleghir lutir vm uillu oc um vantru/ vm frillu lifui horðoma frendsæmi spiell ok annur mall þuilik þau/ Sem till kirkiunnar høyra at henner rette skulu þesser mall sem nu ero/ upp talld hedan i fra æftir þui Sem brefet ok loghboken dømazt/ fyrir kirkiunner domara oc æigi skiotazt unðir leikmanna dom